

ARAPÇA-FARŞA BERCESTE BEYİTLER ve MANZÛM ÇEVİRİLERİ

Ömer YILDIZ

ARAPÇA-FARŞA BERCESTE BEYİTLER
ve MANZÛM ÇEVİRİLERİ

إِذَا رُمْتَ الْمَطَالِبَ قَبْلَ وَقْتِ
فَلَسْتَ بِوَاجِدٍ إِلَّا الْأَمَانِي
فَقَبْلَ الْوَقْتِ كَانَ سُؤَالَ مُوسَى
وَكَانَ جَوَابُ ذَلِكَ لَنْ تَرَانِي

İsteğe bulunursan vakti gelmeden önce
Elde edeceğin şey yalnız kuru temenni
Musa da talep etti fakat biraz erkence
Yaradan'ın cevabı Musa'ya «Len terâni»

لَا شَيْءٌ مِمَّا تَرَى تَبْتَنِي بِشَاشْتَهُ
يَبْتَنِي إِلَّا هُوَ وَيَفْنَى الْمَالُ وَالْوَلَدُ

Gördüğün hiçbir şeyin kalmayacak neşesi
Allah bâki, mal, evlat yok olacak cümlesi

Şarkiyat

BİLİM VE HİKMET VAKFI YAYINLARI

ISBN 978-625-98843-1-8

9 78625 9884318

Şarkiyat

BİLİM VE HİKMET VAKFI YAYINLARI

Derleyen ve Çeviren

Ömer YILDIZ

Şarkiyat

BİLİM VE HİKMET VAKFI YAYINLARI

**ARAPÇA-FARŞA BERCESTE
BEYİTLER ve MANZÛM
ÇEVİRİLERİ**

Dr. Ömer YILDIZ

Şarkiyat

BİLİM VE HİKMET VAKFI YAYINLARI

Diyarbakır 2023

Bu kitabın yayın hakkı Şarkiyat Bilim ve Hikmet Vakfı Yayınları'na aittir. Yayınevi ve yayıncısının izni olmaksızın çoğaltılamaz, kopyalanamaz ya da yayınlanamaz.

Arapça-Farsça Berceste Beyitler ve Manzûm Çevirileri

Yazar: Ömer Yıldız

ISBN: 978-625-98843-1-8

© Şarkiyat Bilim ve Hikmet Vakfı Yayınları

E-Yayın/Aralık 2023, Diyarbakır

Tüm Hakkı Saklıdır

Editör: Ahmet Kara

Kapak ve Mizanpaj: Fuat İstemi

Şarkiyat Bilim ve Hikmet Vakfı Yayınları

Sertifika No: 52468

Mimar Sinan Cad. Aslan Apt. A Blok, Kat: 1, No: 2,

Yenişehir/DİYARBAKIR

<https://www.sarkiyat.org/>

sarkiyatvakfi@gmail.com

Ömer YILDIZ, 1984 yılında Bitlis'in Tatvan İlçesinde doğdu. İlk öğretimini Tatvan'da tamamladı. 2014 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2012-2015 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı'nda imam-hatip olarak görev yaptı. 2015 yılında Giresun Üniversitesine araştırma görevlisi olarak atandı. 2015-2022 yılları arasında Dicle Üniversitesinde Araştırma görevlisi ve Öğretim görevlisi olarak görev yaptı. 2022 yılında Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesine öğretim üyesi olarak atandı. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırladığı “*Şerhu'l-Mekkûdi Adlı Eserde Geçen Şâhid Beyitlerin İncelenmesi*” başlıklı teziyle yüksek lisansını (2016); “*Belâgat İlminde İzâflik*” teziyle de doktorasını tamamladı (2022). Evli ve üç çocuk babası olup halen Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Yazarın ayrıca “*Lâmiyyeler ve Manzûm Çevirileri*” isimli derleme ve çeviri bir eseri de bulunmaktadır.

İTHAF

Bu eserimi, akademik çalışmalarım süresince kendilerini ihmal etmeme rağmen göstermiş olduğu destek ve sabrından dolayı sonsuz teşekkür borçlu olduğum çocuklarımın annesi, sevgili eşim Mizgîn'e, çocuklarım Yahya, Cihan ve Bedirhan'a ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ARAPÇA-FARŞÇA BERCESTE BEYİTLER ve MANZÛM ÇEVİRİLERİ

ÖN SÖZ	7
BERCESTE BEYİTLER	9
Abbas b. el-Ahnef (ö. 192/808).....	9
Abîd b. el-Abras (ö. 555)	11
Ahmet Şevkî (1868-1932).....	12
Hz. Ali (ö. 40/661)	19
Antere b. Şeddâd el-Absî (ö. 614).....	20
Buhturî (ö. 284/897).....	22
Celâluddin er-Rûmî (ö. 672/1273)	22
Dîkulcin (ö.235/850).....	23
Dureyd b. es-Simme (ö. 8/630).....	24
Ebu'l-Atahiye (ö. 210/825)	24
Ebu'l-'Alâ' el-Ma'arrî (ö. 449/1057).....	28
Ebu'l-Bekâ er-Rundî (ö. 684/1285)	29
Ebu'l-Feth el-Bustî (ö. 400/1010).....	30
Edîb İshâk.....	31
Es'ad b. Ali ez-Zevzenî (492/1099 h.).....	32
Ebû Temmâm (ö. 231/846)	32
Fadıl Asfar.....	33
Hz. Fâtıma (ö. 11/632)	34
Mevlâna Halid-i Bağdâdî (ö. 1242/1827)	34
Feriduddin 'Attâr (ö. 618/1221).....	35

Hâfız-i Şîrâzî (ö. 792/1390)	36
Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî (ö. 175/791).....	37
Halil Cibrân (1883-1931)	38
Hilâlî-i Çagatâyî (ö. 936/1529-30).....	39
Huzeyfe el-‘Arcî.....	39
İbn Fâris el-Luğavî (944-1004).....	40
İbn Hafâce ö. 533/1139	41
İbn Mubârek (ö. 181/797)	41
İbnu’ş-Şibl el-Bağdâdî (473/1080).....	42
İbrahim el-Munzir	42
İliyyâ Ebû Mâdî (1889-1957).....	43
İmam Şâfî (ö. 204/820)	43
Ka‘b b. Züheyr (ö. 24/645).....	53
Kays b. Mulevvah Mecnûn (ö. 70/690).....	53
Kurâd b. Acda‘	55
Lisânuddîn İbnu’l-Hatîb (ö. 776/1374-75).....	55
Mucîruddin el-Hamevî (ö.684/1285)	56
Muhammed Cevâd el-Bağdâdî.....	56
el-Mutelemmis (ö. 569 veya 580)	57
el-Mutenebbî (ö. 354/965).....	58
Nasr b. Ahmed el-Hubz Eruzzî (ö. 327/939 h.)	61
Nasihuddin el-Ercânî.....	62
Rûdekî es-Semerkandî (ö. 329/941).....	63
Ahmed b. el-Mu‘emmil.....	63
Sadî Şîrâzî (ö. 691/1292).....	64

Sıbt İbn Te‘âvuzî (ö. 584/1188)	66
eş-Şerîf er-Radî (ö. 406/1015).....	67
eş-Şerif el-Ukaylî	67
Tarafe b. el-‘Abd (ö. 564)	68
Ubeyrid b. el-Mu‘azzer er-Riyâhî	68
Varaka b. Nevfel (ö. 610).....	69
Zeynuddin İbnu’l-Verdî (ö. 749/1349).....	69
Zuheyr b. Ebî Sulmâ (ö. 609).....	70
Anonim.....	71
Nesirden Çeviri	80
سلطان الأباريق	81
KAYNAKÇA	83

ÖN SÖZ

Hangi dilde söylenmiş olursa olsun şiirsel ifade bir dilin ulaşmış olduğu en mükemmel edebi seviyeyi ifade etmektedir. Arap ve Fars dili zengin kelime dağarcığı, ritimli sözcükler ve sözcüklerin sahip olduğu özellikler nedeniyle dünya dilleri arasında önemli bir konuma sahiptirler. Dolayısıyla hem Arap hem de Fars edebiyatında tarih boyunca şaheser şiir örnekleriyle karşılaşmaktayız.

Bir kasidede şiir teması ne olursa olsun genellikle şair tarafından şiir temasından bir an kaçınmak, dinleyicinin dikkatini çekmek adına beyitler arasına hikmet içeren ifadeler serpiştirilir. Bu açıdan bakıldığında özellikle Arap şiirinde hikmetli beyitler sıklıkla bulunmaktadır. Şairin olumlu veya olumsuz kişisel tecrübesini yansıtan bu beyitlerin amacı toplumu hatalara karşı uyararak ve erdemli bir toplumun meydana gelmesini sağlamaktır. Bu sebeple hikmetli beyitlerde sevgi-saygı, hoşgörü, özgürlük, adalet-eşitlik, kardeşlik, yardımlaşma, doğruluk, çalışkanlık, misafirperverlik, merhamet vb. toplumsal değerlerin tümünü görmekteyiz. Zikredilen bu değerlerin evrensel olması itibarıyla hikmetli beyitlerin tüm zamanlara ve insanlara hitap ettiğini söyleyebiliriz.

Arap şiiri Lebîd b. Rebîa (545-665) ve Züheyr b. Ebî Sülmâ'dan (520-610) bu yana harikulade hikmetlerle doludur. Bu çerçevede Ebu'l-Atâhiye (747-825) de eşsiz örnekler vermiş bir şair olup

onun, recez vezninde, yüzlerce beyitlik bir şiiri vardır ve tümüyle hikmet doludur. Yine el-Mütenebbî'nin (915-965) nadide ve ifadesi güçlü hikmetleri ve el-Maarrî'nin (973-1057) dünyaya değer vermeyen, hüznü yüklü hikmetleri de edebi bir zevk ürünüdür. Bu kapsamda daha nice örnekler vardır.¹ Aynı şekilde eserlerinde hikmetli beyitleri ön plana çıkan Celâleddin-i Rûmî (ö. 672/1273), Sa'dî Şîrâzî (ö. 691/1292) ve Hâfız-i Şîrâzî (ö. 792/1390) Fars edebiyatının bu konudaki en önemli temsilcileri sayılmaktadırlar.

Bu çalışmada asırlar boyu dilden dile dolaşan, sayısız eserlerde yer bulan, gönüllere işleyen Arapça ve Farsça hikmet içeren beyitler derlenip manzûm bir dille çevrilmiştir. Beyitler alfabetik sıraya göre tertip edilmiştir.

ÖMER YILDIZ

BATMAN 2023

¹ Muhammed Selim İpek, Arap Şiirinde Hikmet Esintileri, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt 8, sayı. 41, 2015, s. 174.

BERCESTE BEYİTLER

Abbas b. el-Ahnef² (ö. 192/808)

تَقُولُ وَقَدْ كَتَبْتُ دَقِيقَ حَطِّي

إِلَيْهَا: لِمَ تَجَنَّبْتَ الْجَلِيلَا

فَقُلْتُ لَهَا: نَحَلْتُ فَصَارَ حَطِّي

مُسَاعَدَةً لِكَاتِبِهِ نَحِيلَا

Sevgiliye bir mektup yazdım yazısı ince
Neden celî³ hattından uzak durdun deyince

Dedim ki: zayıfladım, seni görüp sevince
Yazım da katibini destekledi kendince

² 750 yılı civarında Bağdat'ta doğdu. Halife Hârûnürreşid'in gözde şairlerinden olan İbnü'l-Ahnef, Horasan ve Ermenistan seferlerinde halifenin yanında bulunmuştur. İbnü'l-Ahnef'in şiirleri ölümünden sonra kâtip ve şair Zünbûr b. Ferec tarafından derlenmiştir. Süleyman Tülüçü, İbnü'l-Ahnef, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1999, 20/ 481-482

³ Hat sanatında her cins yazının iri yazılan şekline verilen isim.

Abbas b. el-Ahnef

حَتَّى الْكِلَابُ إِذَا رَأَتْ ذَا ثَرْوَةٍ

خَضَعَتْ لَدَيْهِ وَحَرَكَتْ أُذُنَابَهَا

وَإِذَا رَأَتْ يَوْمًا فَقِيرًا عَابِرًا

نَبَحَتْ عَلَيْهِ وَكَشَّرَتْ أَنْيَابَهَا

Serveti çok olanı köpek dahi gözetir

Ona itaat eder, kuyruğunu titretir

Şayet bir gün görürse yoldan geçen bir fakir

Onun yüzüne havlar, dişlerini gösterir

Abîd b. el-Abras⁴ (ö. 555)

الْحَيْرُ لَا يَأْتِي عَلَى عَجَلٍ

وَالشَّرُّ يَسْبِقُ سَيْلَهُ مَطَرَهُ

İyilik hemen gelmez gelişi hep gönlünce

Kötülük seli ise gelir yağmurdan önce

Abîd b. el-Abras

الْحَيْرُ حَيْرٌ وَإِنْ طَالَ الزَّمَانُ بِهِ

وَالشَّرُّ أَحْبَبْتُ مَا أَوْعَيْتَ مِنْ زَادٍ

İyilik hep iyidir uzasa da zamanı

Kötülük muhafaza edilen en pis anı

İyilik hep iyidir yesen de onca kazık

Kötülük, muhafaza edilen en pis azık

⁴ Esed kabilesinden yoksul bir ailenin çocuğu olan Abîd'in doğum tarihi bilinmediği gibi kaynaklarda hayatı hakkında da fazla bilgi bulunmamaktadır. Şiirlerinde işlediği konular, klasik kaside türünde işlenen konulardan pek farklı değildir. Kullandığı dil oldukça sade olup benzetmeleri çoğu zaman uzun ve etkili, tasvirleri ise canlıdır. Azmi Yüksel, **Abîd b. el-Abras**, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1988, I, 308-309.

Ahmet Şevkî⁵ (1868-1932)

سَقَطَ الْحِمَارُ مِنَ السَّفِينَةِ فِي الدُّجَى

فَبَكَى الرِّفَاقُ لِفَقْدِهِ وَتَرَخَّمُوا

حَتَّى إِذَا طَلَعَ النَّهَارُ أَتَتْ بِهِ

نَحْوُ السَّفِينَةِ مَوْجَةٌ تَتَقَدَّمُ

قَالَتْ حُدُودُهُ كَمَا أَتَانِي سَالِمًا

لَمْ أَبْتَلِعْهُ لِأَنَّهُ لَا يُهْضَمُ

Gece vakti bir eşek düşüvermiş denize

Gemideki dostları ağlamış ölesiye

Sabah vakti aniden gerçekleşmiş mucize

Büyük dalga merkebi sürüklemiş gemiye

Dalga demiş: sağ salim onu getirdim size

Yutmadım sindirimi mümkün değildir diye

⁵ Son dönem Arap şairlerinin en meşhuru olan Ahmed Şevkî Kahire'de doğmuştur. Arap edebiyatının uzun bir durgunluk devresinden sonra modern Arap nazmına mükemmel şeklini veren en büyük şair olarak kabul edilmektedir. Ramazan Şeşen, Ahmed Şevkî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1989, 2/ 136-138

Ahmet Şevkî

وَإِذَا نَظَرْتُ إِلَى الْحَيَاةِ وَجَدْتَهَا
عُرْسًا أُقِيمَ عَلَى جَوَانِبِ مَاتِمِ

Hayata baktığında şu sahnedir gördüğün
Bir matem etrafına kurulmuş olan düğün

Ahmet Şevkî

يَمَامَةٌ كَانَتْ بِأَعْلَى الشَّجَرَةِ
آمِنَةً فِي عُشِّهَا مُسْتَتِرَةً

Bir ağaç tepesinde yuvası gayet emin
Gizlenip duruyormuş beyinsiz bir güvercin

**

فَأَقْبَلَ الصَّيَّادُ ذَاتَ يَوْمٍ
وَحَامَ حَوْلَ الرُّوضِ أَيَّ حَوْمِ

Bir gün avlanmak için bölgeye gitmiş avcı
Dolaşmış tüm bostanı her köşe her yamacı

فَلَمْ يَجِدْ لِلطَّيْرِ فِيهِ ظِلًّا

وَهُمْ بِالرَّحِيلِ حِينَ مَلَأَ

Kuş namına bir gölge dahi bulamayınca
Dönmeye karar vermiş bölgeden sıkılınca

**

فَبَرَزَتْ مِنْ عُسْتِهَا الْحَمَقَاءُ

وَالْحُمُقُ دَاءٌ مَا لَهُ دَوَاءٌ

Yuvasından başını çıkarmış bizim alık
Ahmaklık tedavisi olmayan bir hastalık

**

تَقُولُ جَهْلًا بِالَّذِي سَيَحْدُثُ

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ عَمَّ تَبْحَثُ

Olacaktan habersiz seslenmiş bağırarak
Ey İnsan! Ne ararsın? Sadece ettim merak

**

فَالْتَفَتَ الصَّيَادُ صَوْبَ الصَّوْتِ

وَنَحْوَهُ سَدَّدَ سَهْمَ الْمَوْتِ

Sese doğru yönelmiş hünlerli avcı birden

Ölüm okunu salmış gelen sesin izinden

**

فَسَقَطَتْ مِنْ عَرْشِهَا الْمَكِينِ

وَوَقَعَتْ فِي قَبْضَةِ السِّكِّينِ

O sağlam yuvasından düşüvermiş aşağı

Görmüş boynuna doğru uzatılan bıçağı

**

تَقُولُ قَوْلَ عَارِفٍ مُّحَقِّقِ

مَلَكَتْ نَفْسِي لَوْ مَلَكَتْ مَنْطِقِي

Son sözü bir bilgenin söylediği kelime

Nefsime sahip idim hâkim olsam dilime

Ahmet Şevkî

كَانَ لِسُلْطَانٍ نَدِيمٍ وَافٍ

يُعِيدُ مَا قَالَ بِلاِ اِخْتِلَافٍ

وَقَدْ يَزِيدُ فِي الثَّنَا عَلَيْهِ

إِذَا رَأَى شَيْئاً حَلاَ لَدَيْهِ

Bir sultanın var imiş vefalı bir nedimi
 Aynısını tekrarlar sultan bir şey dedi mi
 Şahın hoşnut olduğu bir şeyleri görünce
 Onu aşırı över tüm hâzirûndan önce

وَكَانَ مَوْلَاهُ يَرَى وَيَعْلَمُ
 وَيَسْمَعُ التَّمْلِيقَ لَكِنْ يَكْتُمُ
 فَجَلَسَا يَوْمًا عَلَى الْخِوَانِ
 وَجِئَ فِي الْأَكْلِ بِبَاذِنِجَانِ

Mevlâsı bu nedimin her halini izlerdi
 Yağcılığını duyar fakat yine gizlerdi
 Ve bir gün oturdular sofraya bu iki can
 Menüde ana yemek bildiğimiz patlıcan

فَأَكَلَ السُّلْطَانُ مِنْهُ مَا أَكَلَ
 وَقَالَ هَذَا فِي الْمَذَاقِ كَالْعَسَلِ
 قَالَ النَّدِيمُ صَدَقَ السُّلْطَانُ
 لَا يَسْتَوِي شَهْدٌ وَبَاذِنِجَانُ

Padişah sofradaki yemekten biraz yedi
 Ardından; bu mübarek bal lezzetinde dedi
 Dalkavuk onaylamış bu sözü heyecanla
 Eşit olamaz ki bal kıymetli patlıcanla

هَذَا الَّذِي غَنَى بِهِ الرَّيْسُ

وَقَالَ فِيهِ الشِّعْرَ جَالِينُوسُ

يُذْهِبُ أَلْفَ عِلَّةٍ وَعِلَّهُ

وَيُبْرِدُ الصَّدْرَ وَيَشْفِي الْعُلَّةَ

Bunu nağmeyle övmüş İbn Sinâ bâ-husus
 Hakkında birçok şiir inşâd etmiş Câlinûs
 Patlıcan bin bir derde faydalıdır birebir
 Göğsü soğutur ve de susuzluğu giderir

**

قَالَ وَلَكِنْ عِنْدَهُ مَرَارَهُ

وَمَا حَمَدْتُ مَرَّةً آثَارَهُ

قَالَ نَعَمْ مُرٌّ وَهَذَا عَيْبُهُ

مُذْ كُنْتُ يَا مَوْلَايَ لَا أُحِبُّهُ

Padişah demiş: fakat acılık var tadında
 Bu yönünden memnunluk duymadım hayatımda
 Evet, acı olması kusurdur demiş nedim
 Oldum olası balcan sevemedim efendim

**

هَذَا الَّذِي مَاتَ بِهِ بُقْرَاطُ
 وَسُمِّ فِي الْكَأْسِ بِهِ سُفْرَاطُ
 فَالْتَقَتِ السُّلْطَانُ فِيمَنْ حَوْلَهُ
 وَقَالَ كَيْفَ تَجِدُونَ قَوْلَهُ

Bundan dolayı zaten ölüverdi Hipokrat
 Kadehte patlıcanla zehirlendi ki Sokrat
 Bu arada padişah etrafına yöneldi:
 Bu zatın sözlerini nasıl buldunuz, dedi

**

قَالَ النَّدِيمُ يَا مَلِيكَ النَّاسِ
 عُذْرًا فَمَا فِي فِعْلَتِي مِنْ بَاسِ
 جُعِلْتُ كَيْ أَنْادِمَ السُّلْطَانَا
 وَلَمْ أَنْادِمَ قَطُّ بَادِنَجَانَا

Nedim demiş: affedin ey ki cumhur-i reis
 Yaptığım bu eylemde yoktur zerrece beis
 Dalkavukluk yaparım yalnız yüce sultana
 Şaklabanlık yapamam bu siyah patlıcana

Hz. Ali⁶ (ö. 40/661)

دَوَاؤُكَ فَيْكَ وَمَا تَشْعُرُ

وَدَاؤُكَ مِنْكَ وَمَا تُبْصِرُ

وَتَزْعُمُ أَنَّكَ جُرْمٌ صَغِيرٌ

وَفَيْكَ انْطَوَى الْعَالَمُ الْأَكْبَرُ

Hissetmiyorsun fakat dermanın bizzat sende
 Derdin senden kaynaklı sen bunu bilmesen de

Sen kendini küçücük bir cisim sanıyorsun
 Oysa koca evreni içinde taşıyorsun.

⁶ İlk Müslümanlardan, Hz. Peygamber'in damadı ve Hulefâ-yi Râşidin'in dördüncüsü sayılan Hz. Ali Mekke'de doğmuştur. Büyük bir hatip olan Hz. Ali'ye nisbet edilen bir şiir divanı da bulunmaktadır. Hayruddin b. Mahmûd ez-Zirikli, el-A'lâm, Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 2002, 4/295;

Hz. Ali

جَمِيعُ فَوَائِدِ الدُّنْيَا عُرُورُ

وَلَا يَبْقَى لِمَسْرُورٍ سُورُورُ

Dünyanın tüm kazancı aldatma ve yanılma

Sevinene sevinci kalmayacak, yanılma!

Antere b. Şeddâd el-Absî⁷ (ö. 614)

فَلَا تَرْضَى⁸ بِمَنْقَصَةٍ وَذَلِّ

وَتَفْنَعُ بِالْقَلِيلِ مِنَ الْخُطَامِ

فَعَيْشُكَ تَحْتَ ظِلِّ الْعِزِّ يَوْمًا

وَلَا تَحْتَ الْمَدَلَّةِ أَلْفَ عَامٍ

⁷ Meşhur mu'allaka şairlerindendir. Câhiliye devrinde melez olmaları sebebiyle kendilerine "Ağribetü'l-Arab" (Arap kargaları) denilen ve kahramanlıklarıyla ün salan üç siyah köleden biri olan Antere, Abs kabilesinin hem şairi hem de cesur, atılgan, güzel huylu, hoşsohbet, zulme boyun eğmeyen savaşçısı olarak tanınmıştır. Cemal Muhtar, "Antere" DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, 3/237.

⁸ Muzari fiilin meczûm olmaması vezin zaruretinden kaynaklanmaktadır.

Noksanlık ve zillete rıza gösterme asla
Fani dünya malından az bir kısımla yetin

Zillet altında bin yıl yaşamdan daha evlâ
Yalnız bir gün yaşamak gölgesinde izzetin

Antere b. Şeddâd el-Absî

لَا تَسْقِنِي مَاءَ الْحَيَاةِ بِذِلَّةٍ
بَلْ فَاسْقِنِي بِالْعِزِّ كَأَسَ الْخَنْظَلِ

مَاءُ الْحَيَاةِ بِذِلَّةٍ كَجَهَنَّمَ
وَجَهَنَّمَ بِالْعِزِّ أَطْيَبُ مَنْزِلٍ

Bana hayat suyunu hor görerek içirme
Onurumla sun bana acı sudan bir bardak

Hayat suyu zilletle benziyor Cehenneme
İzzetimle Cehennem bana en güzel konak

Buhtürî⁹ (ö. 284/897)

أُعَاتِبُ الْمَرْءَ فِيمَا جَاءَ وَاحِدَةً
ثُمَّ السَّلَامُ عَلَيْهِ لَا أُعَاتِيهِ

İlk hatada kişiyi uyarmayı seçerim
Daha sonra uyarmam selam verir, geçerim.

Celâluddin er-Rûmî¹⁰ (ö. 672/1273)

لَوْ أَرَقَّتَ الْبَحْرَ فِي كُوزٍ لَمَا
دُقَّتَ مِنْهُ عَيْرٌ مَا يُطْفِي الظَّمَّ

Sadece susuzluğu dindiren miktarda su
İçersin, bir bardağa döksen de okyanusu

⁹ el-Hamâse adlı eseriyle tanınan Arap şairi 819 veya 821 yılında Halep'in kuzeydoğusunda bulunan Menbic şehrinde doğmuştur. Duygu ve hayal gücü çok üstün olduğu için "Buhtürî'nin hayali" ifadesi darbimesel haline gelmiştir. Zülfikar Tüccâr, Buhtürî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1992, 6/381-38.

¹⁰ Mevleviyye tarikatının kurucusu, mutasavvıf, âlim ve şair olan er-Rûmî 604'te Horasan'ın Belh şehrinde dünyaya geldi. Mevlânâ'nın şiirleri ve mektupları arasında Arapça olanlar bulunmakla birlikte eserleri Farsça'dır. Reşat Öngören, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2004, 29/441-448.

Dîkulcin¹¹ (ö.235/850)

جَسَّ الطَّبِيبُ يَدِي جَهْلًا فُقُلْتُ لَهُ

إِنَّ الْمَحَبَّةَ فِي قَلْبِي فَحَلَّ يَدِي

لَيْسَ اصْفِرَّارِي لِحُمِّي حَامَرَتْ بَدَنِي

لَكِنَّ نَارَ الْهَوَى تَلْتَاخُ فِي كَبِدِي

فَقَالَ: هَذَا سَقَامٌ لَا دَوَاءَ لَهُ

إِلَّا بِرُؤْيَا مَنْ تَهَوَّاهُ يَا سَنَدِي

Bilgisizce elimi yokladı doktor, dedim:

Muhabbet yüreğimde ellerimi salıver

Sıtmadan değil anla sararmışsa cesedim

Fakat aşk ateşiyle kavruldu karaciğer

Dedi: bu bir hastalık devası yok efendim

Ancak sevdalandığın yâri görmekle gider.

¹¹ Tam adı Ebû Muhammed Abdusselam b. Rağban el-Himsî olan şair 161 yılında Humus'ta doğmuştur. Göz renginin koyu yeşil bir renge sahip olmasından dolayı kendisine dîkulcin "cin horuzu" lakabı verilmiştir. Dîkulcin'in şiirleri genel itibarıyla mersiye ve gazel türündedir. Hüseyin Elmalı, Dîkulcin, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994, 9/294-295.

Dureyd b. es-Simme¹² (ö. 8/630)

إِذَا لَمْ تَسْتَطِيعْ شَيْئًا فَدَعُهُ

وَجَاوِزُهُ إِلَى مَا تَسْتَطِيعُ

Bir şeye gücün yoksa inat etmeyi bırak

Onu geçip gücünün yettiği şeylere bak

Ebu'l-Atâhiye¹³ (ö. 210/825)

نُحْ عَلَيَّ نَفْسِكَ يَا مَسْكِينُ إِنْ كُنْتَ تَنُوحُ

لَتَمُوتَنَّ وَإِنْ عُمِرْتَ مَا عُمِرَ نُوحُ

Şayet ağlayacaksan kendine ağla, dövün

Öleceksin olsa da Nuh'un ki kadar ömrün

¹² Câhiliye devri Arap şairi aynı zamanda büyük bir savaşçı olan Düreyd şair bir ailede doğmuştur. Babası Simme ve dayısı Amr b. Ma'dikerib'in yanı sıra kardeşi Mâlik, oğlu Seleme ve kızı Amre de şairdi. Ahmed Savran, Düreyd b. Simme, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994, 10/30.

¹³ Abbâsî devri şairlerinden olan Ebu'l-'Atâhiye 748 yılında Kûfe'de veya Kûfe'nin batısında bulunan Aynüttemr'de doğmuştur. Onun zühde dair şiirleri koyu bir karamsarlık taşımasına rağmen insan ruhu üzerinde çok etkilidir. Üslûbu akıcı ve anlaşılması kolaydır. Erol Ayyıldız, Ebü'l-Atâhiye, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994, 10/294-295.

Ebu'l-Atahiye

رَغِيفٌ حُبْنِ يَابِسٍ

تَأْكُلُهُ فِي زَاوِيَةٍ

وَكُوْزٌ مَّاءٍ بَارِدٍ

تَشْرَبُهُ مِنْ صَافِيَةٍ

Bir parça kuru ekmek

Bir köşede kemirmek

Ve bir testi soğuk su

İçtiğin yer akarsu

**

وَعُرْفَةٌ ضَيْقَةٌ

نَفْسُكَ فِيهَا خَالِيَةٌ

أَوْ مَسْجِدٌ بِمَعْرَلٍ

عَنِ الْوَرَى فِي نَاحِيَةٍ

Bir oda تنها ve dar

Nefsinle alakadar

Veya kuytu bir mescit

Cemaatsiz her vakit

تَقْرَأُ فِيهِ مُصْحَفًا

مُسْتَنْدًا لِسَارِيَةٍ

مُعْتَبِرًا بِمَنْ مَضَى

مِنَ الْقُرُونِ الْحَالِيَةِ

Bir sütuna dayansan

Birkaç kitaba dalsan

Ve geçmiş asırlardan

Birazcık ibret alsan

**

حَيْرٌ مِّنَ السَّاعَاتِ فِي

فِيءِ الْقُصُورِ الْعَالِيَةِ

فَهَذِهِ وَصِيَّتِي

مُحَرَّرَةٌ بِحَالِيَةِ

Daha güzel, kocaman

Köşkte geçen zamandan

İşte bu vasiyetim

Ona denk vaziyetim

**

فَاسْمَعِ لِنُصْحِ مُشْفِقٍ

يُدْعَى أَبَا الْعَتَاهِيَّةِ

Naçizane tavsiye

Ben Ebu'l-'Atahiyye

Ebu'l-Atahiye

تَرْجُو النِّجَاةَ وَلَمْ تَسْلُكْ مَسَالِكَهَا

إِنَّ السَّفِينَةَ لَا تَجْرِي عَلَى الْيَبَسِ

Ahmed Esedî et-Tûsî:

بِهِ هَرَّ بَادٍ خَرَمَنْ نَشَايِدُ فِشَانَدُ

نَهَ گَشْتِي تُوَانُ نِيْزُ بَرِّ خُشْكِ رَانَدُ

Kurtuluş umuyorsun tutmadan yol, yöntemi

Şüphesiz ki yürümez karada asla gemi

Ebu'l-'Alâ' el-Ma'arrî¹⁴ (ö. 449/1057)

كُلُّ مَنْ لَأَقَيْتُ يَشْكُو دَهْرَهُ

لَيْتَ شِعْرِي هَذِهِ الدُّنْيَا لِمَنْ؟

Rastladığım her kişi hayatından dert yazar

Keşke bilebilseydim bu dünya kime yarar

Ebu'l-'Alâ' el-Ma'arrî

الْمَرْءُ بِالْعَمَلِ مِثْلُ الْقَوْسِ بِالْوَتْرِ

إِنْ فَاتَهَا وَتْرٌ عُدَّتْ مِنَ الْحَشَبِ

İnsan, zekâsı ile benzer kirişle yaya

Yay kirişsiz kalınca döner kuru tahtaya

Kişi ile aklının misali kirişle yay

Yay, kirişsiz kalınca artık onu tahta say

¹⁴ Meşhur Arap filozof ve şairi olan el-Ma'arrî 363 tarihinde Halep'le Humus arasında bulunan Maarretünnu'mân'da doğmuştur. Ebü'l-Alâ irili ufaklı, manzum ve mensur yetmişten fazla eser bırakmıştır. Sahbân Halifât, Ebu'l-Alâ el-Ma'arrî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994, 10-287-291.

Ebu'l-Bekâ er-Rundî¹⁵ (ö. 684/1285)

لِكُلِّ شَيْءٍ إِذَا مَا تَمَّ نُقْصَانُ
فَلَا يُعَرَّرُ بِطَيْبِ الْعَيْشِ إِنْسَانُ

هِيَ الْأُمُورُ كَمَا شَاهَدْتُهَا دَوْلُ
مَنْ سَرَّهُ زَمَنُ سَاءَتْهُ أَزْمَانُ

Eksilirmiş her nesne kemale erdiği an
Güzel yaşantısına aldanmamalı insan

**

İşler gördüğüm gibi dönüşümlü işliyor
Bir zaman sevineni üzecek birçok zaman

¹⁵ Daha çok “Risâü'l-Endelüs” adlı mersiyesiyle tanınan Endülüslü edip ve şair Ebu'l-Bekâ 1204 yılında Runde'de (Ronda) doğmuştur. Methiye, gazel ve mersiyesiyle meşhur olmuştur. Endülüs mersiyesiyle şairlerinden bazı parçalar ve el-Vâfi fi naẓmi'l-ķavâfi adlı eserinde şâhid olarak zikrettiği irili ufaklı elli şiiri günümüze kadar gelebilmiştir. Abdülkerim Halife, Ebü'l-Bekâ er-Rundî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994, 10/298-299.

Ebu'l-Feth el-Bustî¹⁶ (ö. 400/1010)

وَإِنْ لَمْ تَجِدْ قَوْلًا سَدِيدًا تَقُولُهُ

فَصَمِّمْتِكَ مِنْ غَيْرِ السَّدَادِ سَدَادُ

Söyleyecek münasip bir söz olmazsa nasip

Uygunsuz söz yerine sükût etmen münasip

Ebu'l-Feth el-Bustî

أَزْرَعُ جَمِيلًا وَلَوْ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ

فَلَا يَضِيعُ جَمِيلٌ أَيْنَمَا زُرَعَا

إِنَّ الْجَمِيلَ وَإِنْ طَالَ الزَّمَانُ بِهِ

فَلَيْسَ يَحْصُدُهُ إِلَّا الَّذِي زَرَعَا

¹⁶ Hikemiyatıyla tanınan şair, edip ve kâtip Ebu'l-Feth, Afganistan'ın güneyindeki Büst şehrinde doğmuştur. Arapça ve Farsça şiirler yazdığı için kendisine “zü'l-lisâneyn” lakabı verilmiştir. Hüseyin Elmalı, Büstî, Ebü'l-Feth, DİA, Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2020, EK-1. cilt, s, 226-228.

İyilik ekmeye bak, verimsizse de mekân

Zayi olmaz iyilik her nereye ekilse

İyilik üzerinden geçse de çokça zaman

Onu ekenden başka biçemez hiçbir kimse

**

Beytin zıt anlamından ortaya çıkan hisse

Pisliğinde boğulur kim kötülük ekerse

Edîb İshâk

قَتَلُ امْرِئٍ فِي غَايَةِ

جَرِيمَةٍ لَا تُعْتَفَرُ

وَقَتْلُ شَعْبٍ مُسْلِمٍ

مَسْأَلَةٌ فِيهَا نَظْرٌ

Kocaman bir ormanda öldürsen bir adamı
Eylemin, affı mümkün olmayan bir cinayet
Müslüman bir milletin topyekûn katliamı
Bakılması, tetkiki gereken bir vaziyet

Es‘ad b. Ali ez-Zevzenî¹⁷ (492/1099 h.)

إِذَا كَانَ الزَّمَانُ زَمَانَ سُوءٍ

فَيَوْمٌ صَالِحٌ مِنْهُ عَنِيمَةٌ

Şayet zaman olmuşsa kötülükler zamanı

Kendine ganimet bil faydalı her bir anı

Ebû Temmâm¹⁸ (ö. 231/846)

شَكْوَتْ وَمَا الشُّكْوَى لِمِثْلِي عَادَةٌ

وَلَكِنْ تَفِيضُ الكَأْسِ عِنْدَ امْتِلَائِهَا

Yakındım, gerçi huyum değil durup yakınmak

Fakat dolunca taşar, sağlam olsa da bardak

¹⁷ Katıplık görevinde bulunan şair el-Bâri‘u’z-Zevzenî olarak bilinmektedir. Aslen Zevzen’li olup Irak’ta bir müddet ikamet etmiş ve orada meşhur olmuştur. İbn Esîr şiiirlerinin güzel olduğunu ifade etmiştir. Ez-Ziriklî, el-A‘lâm, 1/300-301.

¹⁸ el-Ĥamâse adlı eseriyle tanınan Arap şairi 805-806 yılında doğmuştur. Arap şiiirinin her dalında eser veren Ebû Temmâm’ın en başarılı şiiirleri kasideleridir. Hüseyin Elmalı, Ebû Temmâm, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994, 10/241-243.

Fadl Asfar

مَنْ عَامَلَ النَّاسَ بِالْإِحْسَانِ يَمْلِكُهُمْ
 إِنَّ النَّفْسَ لَتَهْوَى كُلَّ مُحْتَرَمٍ

وَمَنْ أَسَاءَ فَمَحْقُورٌ بِأَعْيُنِهِمْ
 مِنْ مَفْرِقِ الرَّأْسِ حَتَّى أَحْمَصِ الْقَدَمِ

Nezaketle davranan, insana hükmedecek
 Zira nefis, sevgi besler saygınlara, özünde

Saç ayırımından tutun ayak tabanına dek
 Kötü adam değersiz insanların gözünde

Hz. Fâtıma¹⁹ (ö. 11/632)

مَاذَا عَلَيَّ مَنْ شَمَّ تُرْبَةَ أَحْمَدَا
 أَنَّ لَا يَشُمَّ مَدَى الزَّمَانِ عَوَالِيَا
 صُبَّتْ عَلَيَّ مَصَائِبُ لَوْ أَنَّهَا
 صُبَّتْ عَلَيَّ الْأَيَّامِ صِرْنَ لِيَالِيَا

Mevlâna Halid-i Bağdâdî²⁰ (ö. 1242/1827)

چيست بر آن کس که بويد خاک سالار عرب
 می نوييد تا ابد بويای پر عطر و طرب
 بر سرم چندان مصيبت ريخت از هجران او
 گر بریزد في المثل بر روزها کردند شب

¹⁹ Peygamberimizin (s.a.v.) soyunu devam ettiren kızı Fatıma bi'setten yaklaşık bir yıl önce (m. 609) Mekke'de doğdu. Peygamberimizin vefatı üzerine yazmış olduğu mersiye türü şiirleri bulunmaktadır. M. Yaşar Kandemir, Fâtıma, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1995, 12/223-224; Mehmet Yılmaz, Hz. Fâtıma'nın Allah Resûlü'ne Mersiye Şiirleri, dergîabant (AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi), Güz 2020, Cilt:8, Sayı:2, 8:711-731.

²⁰ 1779 Irak'ın Süleymaniye şehrine bağlı Karadağ kasabasında dünyaya geldi. Nakşibendiyye tarikatının Hâlidîyye kolunun kurucusudur. Birçok eseri bulunan Mevlâna Halid'in ağırlıklı olarak Farsça, ayrıca Arapça ve Kürtçe şiirlerden oluşan bir şiir divanı da mevcuttur. Hamid Algar, Hâlid el-Bağdâdî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1997, 15/283-285

Ahmed'in türbesini bir defa koklayan zat
 Tüm güzel kokulardan ömrü boyunca azat
 Vefatıyla döküldü üzerime hüznler
 Gündüze dökülseydi geceleşirdi günler.

Feriduddin 'Attâr²¹ (ö. 618/1221)

بر گذر ای دل غافل که جهان برگذر است
 که همه کار جهان رنج دل و دردسر است
 شکم خاک پر از خون دل سوختگان است
 باز کن چشم اگر چشم تو صاحب نظر است

Ey gafil gönül! Geç, git ki geçittir bu cihan
 Dünyanın bütün işi dert, ıstırap, imtihan

Garibin hûn-i dîli ile doludur toprak
 Basiret sahibiyseñ gözlerini aç da bak.

²¹ 1142-1145 yılları arasında Nişâbur'da dünyaya geldi. Klasik nazım şekillerinin pek çoğunu kullanan Attâr, daha çok mesnevi ve gazelde başarı sağlamıştır. Attâr, gazelleri için uygun ve gönüle hoş gelen vezinler bulmuştur. M. Nazif Şahinoğlu, Ferîduddin Attâr, **DİA**, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, 4/95-98.

Hâfız-i Şirâzî²² (ö. 792/1390)

فاش می گویم
و از گفته خود دلشادم
من بنده عشقم
و از هر دو جهان آزادم

Duyun! açık diyorum
Sözümle de mesrurum

Köle olmuşum aşka
Tanımam aşktan başka

Dünyada ve ukbâda
Hürüm iki cihanda

²² İran'ın önde gelen lirik şairlerinden olan Hâfız Şiraz'da dünyaya gelmiştir. Kaside, rubâî ve kıtalar da yazmış olmasına rağmen Hâfız şöhrete gazelleriyle ulaşmıştır. Daha önce gazel söyleyen bütün üstatların meziyetlerini kendinde toplaması sebebiyle gazelleri Fars edebiyatında türünün en gelişmiş örnekleri sayılır. Tahsin Yazıcı, Hâfız-i Şirâzî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1997, 15/103-106.

Hâfız-i Şirâzî

أَسَايِشِ دُو گِیْتِی تَفْسِیْرِ اِیْنِ دُو حَرْفِ اسْت
بَا دُوسِیْتَانُ مَرْوَتْ بَا دُشْمَتَانُ مُدَارَا

İki cihan huzuru iki harften ibaret
Dostlarına mert davran, düşmanı idare et

Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî²³ (ö. 175/791)

وَعَاجِزُ الرَّأْيِ مِضْيَاعٌ لِفُرْصَتِهِ
حَتَّى إِذَا فَاتَ الْأَمْرَ عَاتَبَ الْقَدْرَا

Kararsız olan kişi fırsatları savurur
Ta ki iş elden gider kaderi kınar durur.

²³ Nahiv ve aruzu sisteme kavuşturan ünlü dil ve edebiyat âlimi el-Ferâhîdî, Umman'da doğmuştur. Çeşitli vesilelerle söylediği birkaç beyitlik şiirleri nahiv, lugat ve edebiyata dair kitaplarda dağınık bir şekilde mevcuttur. Tevfik Rüştü Topuzoğlu, Halil b. Ahmed, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1997, 15/309-312.

Halil Cibrân²⁴ (1883-1931)

إِذَا امْتَلَأَتْ كَفُّ اللَّيْمِ مِنَ الْغِنَى
تَمَائِلَ إِعْجَابًا، وَقَالَ: أَنَا أَنَا

وَلَكِنْ كَرِيمِ الْأَصْلِ كَالْعُصْنِ كَلَّمَا
تَحْمَلِ أَثْمَارًا تَوَاضَعِ وَأَنْحَنِي

Biraz para görünce soysuz adamın eli
Salınır sağa sola gururla der: benim ben

Fakat asil olanlar ağaç dalı misali
Meyvesi bollaştıkça başı kalkamaz yerden

²⁴ Lübnanlı yazar, şair ve ressam olan Halil b. Cibrân 1883 yılında doğmuştur. Mehcer edebiyatının öncülerinden olan Halil Cibrân daha çok nesirsel şiir üslûbuyla özdeşleşmiş, bu üslûp Cibrân üslûbu olarak da anılmıştır. Kenan Demirayak, Cibrân Halil Cibrân, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2020, EK-1, s, 259-312.

Hilâl-i Çagatâyî²⁵ (ö. 936/1529-30)

هَرَّ شَيْئِي كُؤِيمَ كِه: فَرَدَا تَرَكَ اَيْنِ سَوَدَا كُنْمُ

بَارِ چُونُ فَرَدَا شَوْدُ اِمْرُوزِ رَا فَرَدَا كُنْمُ

Her gece: yarın aşkı terk edicem diyorum

Ertesi gün o günü tekrar erteliyorum.

Huzeyfe el-'Arcî

أَنَا وَذِكْرَاكَ وَالشَّيْءِ الَّذِي بَرَدَا

غَبُّ كَيْفَمَا شِئْتِ اِنَّا هَا هُنَا اَبَدَا

لَمْ يَكْذِبِ اللَّيْلُ حِينَ اللَّيْلِ اَحْبَرْنِي

اَنَّ الَّذِي غَابَ ذَهْرًا لَنْ يَعودَ عَدَا

Ben, hatıran ve bir de elimde soğumuş çay

Burdayız, dilediğin yere git, hadi bay bay

Yalan değildi sözü haber verince gece:

Yarın gelmez gözlerden irak olan günlerce

²⁵ Kuzeydoğu İran'daki Esterâbâd şehrinde doğdu. Çagatay Türkleri'nden olduğu için Çagatâyî nisbesiyle tanınır. Mutasavvıf şair olan Çagatâyî birçok şiir eseri meydana getirmiştir. H. Ahmet Sevgi, Hilâl-i Çagatâyî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1997, 18/21-22.

İbn Fâris el-Luğavî²⁶ (944-1004)

إِذَا كَانَ يُؤْذِيكَ حَرُّ الْمَصِيفِ

وَكَرْبُ الْحَرِيفِ وَبَرْدُ الشِّتَا

وَيُلْهِيكُ حُسْنُ جَمَالِ الرَّبِيعِ

فَأَخْذُكَ لِلْعِلْمِ قُلْ لِي: مَتَى؟

Seni rahatsız etse yaz ayında hararet
Sonbaharda üzüntü, kış mevsiminde ayaz

Ve seni oyalarsa ilkbahardaki cennet
İlim vakti ne zaman? De hadi anlat biraz

²⁶ Ahmed b. Fâris Kazvîn'li olup Rey şehrinde vefat etmiştir. Lügat ve edebiyat alanında yetkin olup kıymetli eserleri bulunan İbn Fâris'in güzel şiirleri de mevcuttur. Ez-Zirikli, el-A'lâm, 1/193.

İbn Hafâce²⁷ ö. 533/1139

وَقَبَّلْتُ رَسْمَ الدَّارِ حُبًّا لِأَهْلِهَا

وَمَنْ لَمْ يَجِدْ إِلَّا صَعِيدًا تَيَّمَّمَا

Kalıntıları²⁸ öptüm, sebep ehline sevdam

Teyemmüm alır; ancak toprağı bulmuş adam

İbn Mubârek²⁹ (ö. 181/797)

وَإِذَا صَاحَبْتِ فَاصْحَبِي مَا جِدَّا

ذَا عَقَافٍ وَحَيَاءٍ وَكَرَمٍ

فَقَوْلُهُ لِلشَّيْئِ لَا إِنْ قُلْتِ لَا

وَإِذَا قُلْتِ نَعَمْ قَالَ نَعَمْ

Arkadaş edinirsen şu vasıfta bir dost bul

²⁷ Endülüslü şair İbn Hafâce 1058 yılında Cezîretüşşukar) adlı kasabada doğdu. Methiye, mersiye, gazel, zühdiyyât, ihvâniyyât, hamriyyât ve özellikle tabiat tasviri gibi geleneksel temalarda yazılmış manzumelerinden oluşan bir şiir divanı bulunmaktadır. Rahmi Er, İbn Hafâce, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1999, 19/ 534-535.

²⁸ الرِّسْم: terkedilen yurttan kalan izler demektir. Arap şiirinde sevgilinin göçtüğü mekânda bulunan çadırının bıraktığı kalıntılar anlamında kullanılır. Şair nasıl ki su bulamayıp sadece toprak bulan adamın toprakla teyemmüm alması gerektiği gibi şair de sevgilisinin göç etmesinden dolayı ondan geriye kalan izlerle teselli bulmaktadır.

²⁹ Ebû Abdîrrahmân Abdullâh b. el-Mubârek Tebeu't-tâbiîn'nin neslinin ileri gelenlerindedir. Muhaddis, zâhid ve fakih yönüyle temayüz eden İbn Mubârek aynı zamanda devrinin önde gelen şairlerinden biridir. Şiirleri daha ziyade zühde, cihada, din büyüklerinin methine dairdir. Raşit Küçük, Abdullah b. Mübârek, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1988, 1/122-124.

Şerefli, haya, iffet sahibi ve gönlü bol
Her şeye hayır desin, hayır demişsen şayet
Onayladığın neyse o da söylesin evet.

İbnu'ş-Şibl el-Bağdâdî (473/1080)

احفظ لسانك، لا تبخ بثلاثة

سرٍّ ومالٍ ما استطعت ومذهبٍ

فعلى الثلاثة تُبتلى بثلاثة

بمكفرٍ وبحاسدٍ ومكذبٍ

Sahip çık lisanına bahis açma üç şeyden
Malından ve yaşından, uyduğun mezhebinden

Zira sayılanlara üç tip musallat olur
Kıskanan, yalanlayan ve de çıkarandan

İbrahim el-Munzir

يُقْضَى عَلَى الْمَرْءِ فِي أَيَّامِ مِحْنَتِهِ

حَتَّى يَرَى حَسَنًا مَا لَيْسَ بِالْحَسَنِ

Mahkûm edilir insan sıkıntılı gününde

Ta ki güzel olmayan güzelleşir gözünde

İliyyâ Ebû Mâdî³⁰ (1889-1957)

لَيْسَ الْكَفِيفُ الَّذِي أَمْسَى بِإِلَّا بَصَرٍ

إِنِّي أَرَى مِنْ ذَوِي الْأَبْصَارِ عُمَيَانًا

Gözleri olmayana “bu kördür” demiyorum

Zira gözlere sahip körleri görüyorum.

İmam Şâfî³¹ (ö. 204/820)

³⁰ Mehcer edebiyatına mensup şair, yazar ve gazeteci olan Ebû Mâdî Lübnan’da Bekfeyâ’ya bağlı Muhaydise köyünde doğmuştur. Ebû Mâdî’nin her ne kadar şairliği ön plana çıksa da Mir’âtü’l-ğarb ve es-Semîr gazetelerinde yayımladığı nesir türü yazıları da mevcuttur. Şükran Fazhoğlu, Ebû Mâdî, İliyyâ, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., EK-1, s, 366-367.

³¹ İmam Şâfî 150 yılında Gazze’de doğmuştur. Fıkıh alanındaki yetkinliğiyle birlikte dil, lügat ve şiir alanlarında da mümtaz bir konuma sahiptir. Bir şiir divanına sahip

دَعِ الْأَيَّامَ تَفْعَلْ مَا تَشَاءُ

وَطِبْ نَفْسًا إِذَا حَكَمَ الْقَضَاءُ

Bırak ne diliyorsa öyle yapсын bu hayat
Kader hükmüne karşı yüreğın olsun rahat

وَلَا تَجْزَعُ لِنَازِلَةِ اللَّيَالِي

فَمَا لِحَوَادِثِ الدُّنْيَا بَقَاءُ

Badire karşısında panikleme, göğüs ger
Dünya sıkıntıları zamanla gelir geçer

وَكُنْ رَجُلًا عَلَى الْأَهْوَالِ جَلْدًا

وَشِيْمَتُكَ السَّمَاْحَةُ وَالْوَفَاءُ

Can sıkın olayların karşısında sağlam dur.
Karakterini vefa, hoşgörüyü oluştur.

وَإِنْ كَثُرَتْ عُيُوبُكَ فِي الْبِرَايَا

وَسَرَكَ أَنْ يَكُونَ لَهَا غِطَاءُ

İnsanlar arasında çoğalmışsa kusurun
İstiyorsan bir örtü gelip üstüne konsun.

تَسْتَرُ بِالسَّخَاءِ فَكُلُّ عَيْبٍ

يُعْطِيهِ كَمَا قِيلَ السَّخَاءُ

Söylenen şu: cömertlik elbisesiyle örtün
Mertlikle azat olur kusurlardan görüntün.

وَرَزُقَكَ لَيْسَ يُنْقِصُهُ التَّائِي

وَلَيْسَ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ الْعَنَاءُ

Rızkını kısıtlamaz işi ağırdan alman
Servetini arttırmaz durmadan çabalaman.

وَلَا حُزْنَ يَدُومُ وَلَا سُرُورَ

وَلَا بُؤْسَ عَلَيْكَ وَلَا رَحَاءُ

Ne üzüntü kalıcı ne sevinç ne de şenlik
Ne sefalet bakidir dünyada ne esenlik

إِذَا مَا كُنْتَ ذَا قَلْبٍ فَنُوعٍ

فَأَنْتَ وَمَالِكُ الدُّنْيَا سَوَاءٌ

Kanaatkâr bir kalbe sahip biriysen şayet
Senle cihan sultanı eşitsiniz nihayet

وَمَنْ نَزَلَتْ بِسَاحَتِهِ الْمَنَائِيَا

إِذَا نَزَلَ الْقَضَا ضَاقَ الْفَضَاءُ

Her kimin avlusuna ölüm meleği iner
Ne gökler onu korur ne de altındaki yer

وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ وَلَكِنْ

إِذَا نَزَلَ الْقَضَا ضَاقَ الْفَضَاءُ

Evet, Allah'ın arzı çokça geniştir fakat
Kader hüküm verince daralır tüm kâinat

دَعِ الْأَيَّامَ تَعْدِرُ كُلَّ حِينٍ

فَمَا يُغْنِي عَنِ الْمَوْتِ الدَّوَاءُ

Bırak günler ihanet ediversin her zaman

Zira ölüme çare olamaz hiçbir derman.

İmam Şâfiî

شَكَوْتُ إِلَى وَكَيْعِ سُوءِ حِفْظِي

فَأَرْشَدَنِي إِلَى تَرْكِ الْمَعَاصِي

وَأَخْبَرَنِي بِأَنَّ الْعِلْمَ نُورٌ

وَنُورُ اللَّهِ لَا يُهْدَى لِعَاصِي

Şekva ettim Vekî'a³²: hafızam dolu kusur

Günahı terk etmemi bana etti tavsiye

Ardından şöyle dedi: Şüphesiz ilim bir nur

Allah'ın kutsal nuru bağışlanmaz âsiye

İmam Şâfiî

أَحْيَى لَنْ تَنَالَ الْعِلْمَ إِلَّا بِسِتَّةٍ

³² Ebû Süfyan Vekî' b. el-Cerrâh er-Ruâsî (ö. 197/812) asrının en fakihî, hadiste müminlerin emîri ve zamanının Evzâî'si gibi niteliklerle anılmış, sorgulanmaya gerek duyulmayacak güvenilir imamlar arasında zikredilmiştir. Mehmet Emin Özafşar, Vekî' b. Cerrâh, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2013, 43/8-9.

سَأُنْبِيكَ عَنْ تَفْصِيلِهَا بَيَانٍ

ذِكَاؤُكُمْ وَحِرْصُكُمْ وَاجْتِهَادُكُمْ وَبُلْعَةُ

وَصُحْبَةُ أُسْتَاذٍ وَطُولُ زَمَانٍ

Kardeşim! İlim ancak altı şeyle bilinir
Sana detaylarını aktaracağım bir bir
Zekâ, hırs ve çalışma ardından para harca
Bir hoca sohbetinde durmalısın yıllarca

İmam Şâfiî

لِسَانَكَ لَا تَذْكُرُ بِهِ عَوْرَةَ امْرِئٍ

فَكُلُّكَ عَوْرَاتٌ وَلِلنَّاسِ أَلْسُنٌ

وَعَيْنَاكَ إِنْ أَبَدْتَ إِلَيْكَ مَعَايِبًا

فَدَعُوهَا وَقُلْ يَا عَيْنُ لِلنَّاسِ أَعْيُنٌ

Kimsenin ayıbını dilinle etme beyan
Kusurdan ibaretsin milletin de sözü var
Gözlerin bir kusuru şayet ederse ayân
De ki: Ey göz milletin senin gibi gözü var.

İmam Şâfiî

تَمُوتُ الْأَسَدُ فِي الْعَابَاتِ جُوعًا

وَلَحْمُ الضَّانِ تَأْكُلُهُ الْكِلَابُ

وَعَبْدٌ قَدْ يَنَامُ عَلَى حَرِيرٍ

وَدُو نَسَبٍ مَفَارِشُهُ التُّرَابُ

Aslan açlıktan ölür ormanın ortasında

Koyun eti bulunur köpeğin sofrasında

Köle ipek giyinir, elyaf yatakta yatar

Asilin yatağı yer, üstüne toprak atar.

İmam Şâfiî

وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ

وَلَكِنَّ عَيْنَ السُّخْطِ تُبَدِّي الْمَسَاوِيَا

Kusurları görmekte körelir çeşm-i rıza

Öfke ile bakınca, netleşir her arıza

İmam Şâfiî

لَوْ أَنَّ لُفْمَانَ الْحَكِيمَ الَّذِي

سَارَتْ بِهِ الرُّكْبَانُ بِالْفَضْلِ

بُلِيَّ بِفَقْرٍ وَعَيْالٍ لَمَا

فَرَّقَ بَيْنَ التِّبْنِ وَالْبُقْلِ

Şayet faziletiyle, keremiyle tanınan
Bin Bir çeşit bitkiyi birbirinden ayıran
Hikmet sahibi olan zat-ı muhterem Lokman
Fakirlik belasına düşer kalsaydı bir an
Gözünde bir olurdu bakliyat ile saman

İmam Şâfiî

قَدْ مَاتَ قَوْمٌ وَمَا مَاتَتْ فَضَائِلُهُمْ

وَعَاشَ قَوْمٌ وَهُمْ فِي النَّاسِ أَمْوَاتٌ

Erdemleri yaşayan insanları gömdüler

Kimileri yaşıyor fakat manen ölüler

İmam Şâfiî

اصْبِرْ عَلَىٰ مُرِّ الْجَفَا مِنْ مُعَلِّمٍ

فَإِنَّ رُسُوبَ الْعِلْمِ فِي نَفَرَاتِهِ

وَمَنْ لَمْ يَذُقْ مُرَّ التَّعَلُّمِ سَاعَةً

تَجَرَّعَ ذُلَّ الْجَهْلِ طُولَ حَيَاتِهِ

وَمَنْ فَاتَهُ التَّعْلِيمُ وَقْتَ شَبَابِهِ

فَكَثُرَ عَلَيْهِ أَرْبَعًا لِيُوفَاتِهِ

وَدَاثُ الْفَتَى وَاللَّهُ بِالْعِلْمِ وَالتُّقَى

إِذَا لَمْ يَكُونَا لَا اعْتِبَارَ لِدَاثِهِ

Sabret acılığına cefa verse muallim
Zira bu zorluklarla kalbe yerleşir ilim

Kim ki tatmazsa bir an öğrenim acısını
Yudumlar ömür boyu zilletin sancısını

Gençliğinde tahsili ihmal etmiş birine
Dört tekbir getirilir ölümü niyetine

İlim ile takvadır vallahi gencin zati
Yoksa bunlar, değersiz varlığı ve hayatı

İmam Şâfî

أَعْرَضَ عَنِ الْجَاهِلِ السَّفِيهِ

فَكُلُّ مَا قَالَ فَهُوَ فِيهِ

مَا ضَرَّ بَحَرَ الْفُرَاتِ يَوْمًا

إِنْ حَاضَ بَعْضُ الْكِلَابِ فِيهِ

Yüz çevir, değer verme cahilin sözlerine
Söylediği tüm sözler uygun karakterine
Katiyen zarar vermez koca Fırat Nehri'ne
Şayet bir gün dalarsa bazı itler derine

Ka‘b b. Züheyr³³ (ö. 24/645)

كُلُّ ابْنِ أُنْثَى وَإِنْ طَالَتْ سَلَامَتُهُ

يَوْمًا عَلَى آلَةٍ حَذْبَاءَ مَحْمُولُ

Sağlıklı olsa dahi her bir dişinin oğlu

Bir gün kambur alette alacaktır soluğu

Kays b. Mulevvah³⁴ Mecnûn (ö. 70/690)

وَلَمَّا تَلَقَيْنَا عَلَى سَفْحِ رَامَةٍ

وَجَدْتُ بَنَانَ الْعَامِرِيَّةِ أَحْمَرًا

فَقُلْتُ خَضَبَتِ الْكَفَّ بَعْدَ فِرَاقِنَا؟

فَقَالَتْ : مَعَادَ اللَّهِ , ذَلِكَ مَا جَرَى

³³ Müzeyne kabilesine mensuptur. Aynı zamanda sahabi olan şair Kasîde-i Bürde isimli şiiriyle şöhret bulmuştur. Babası muallaka şairi Züheyr, dedesi Ebû Sulmâ, kardeşi Büceyr, oğlu Ukbe, torunları Avvâm ve Kureyd, halaları Hansâ ile Sulmâ da şair idiler. Ahmet Savran, Ka‘b b. Zuheyr, DİA, Türkiye Diyanet Yay., İstanbul 2001, 24/7-8.

³⁴ Emevîler’in ilk zamanlarında yaşadığı kabul edilen Mecnûn Âmir b. Sa‘sa kabilesine mensuptur. Mecnûn’a nisbet edilen şiirler aşk, ayrılık, özlem ve hicran ateşi, elem, umutsuzluk ve göz yaşı selidir. Seçilmiş lafızlarla örölmüş olup açık, anlaşılır ve çoğu kısa manzumeler halindedir. İsmail Durmuş, Mecnûn, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2003, 28/ 277-278.

وَلَكِنِّي لَمَّا وَجَدْتُكَ رَاحِلًا
 بَكَيْتُ دَمًا حَتَّى بَلَغْتُ بِهِ الثَّرَى
 مَسَحْتُ بِأَطْرَافِ الْبَنَانِ مَدَامِعِي
 فَصَارَ خَضَابًا فِي الْيَدَيْنِ كَمَا تَرَى

“Kız nişanlı değilse elinde olmaz kına
 Şüphe sokmuş ilk beyit Mecnun’un kıt aklına”

Karşılaştığımızda tepenin eteğinde
 Kırmızı bir renk gördüm Leyla’nın ellerinde

Dedim: Ayrıldık diye kına yaktın eline
 Dedi: Allah korusun! Dikkat et sözlerine

Seni son gördüğüm an yolcu olduğun andı
 Kan ağladım öyle ki toprak dahi ıslandı

Parmaklar gözyaşımı silmek için uzandı
 Gördüğün gibi eller kırmızıya boyandı

Kurâd b. Acda‘

فَإِنْ يَكُ صَدْرُ هَذَا الْيَوْمِ وَلَّى

فَإِنَّ عَدَّا لِنَاطِرِهِ قَرِيبٌ

“Bugün” yüz çevirmişse bozulmasın ayarın

Şüphesiz çok yakındır bekleyen için “yarın”

Lisânuddîn İbnu'l-Hatîb³⁵ (ö. 776/1374-75)

سِهَامُ الْمَنَايَا لَا تَطِيشُ وَلَا تُحْطِي

وَلِلدَّهْرِ كَفٌّ يَسْتَرِدُّ الَّذِي يُعْطِي

Zamanın, verdiği geri alan eli var

Hedefi ıskalamaz ecele ait oklar

³⁵ Nasrî veziri, tarihçi ve edip olan Lisânuddîn 1313 yılında Levşe’de (Loja) doğmuştur. İbnü'l-Hatîb’in vezirliği sırasında çeşitli devlet adamlarına yazdığı resmî mektuplarla dostlarına yazdığı özel mektupları tarihi ve edebî açıdan değerlidir. İbn Haldûn da eserlerinde ondan övgüyle söz etmiştir. Câsim el-Ubûdî, Cengiz Tomar, İbnü'l-Hatîb, Lisânüddin, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2000, 21/74-76.

Mucîruddin el-Hamevî³⁶ (ö.684/1285)

فَكَمَّ مِنْ جَاهِلٍ أَمْسَى أَدِيًّا

بِصُحْبَةِ عَالِمٍ وَعَدَا إِمَامًا

كَمَاءِ الْبَحْرِ مُرٌّ ثُمَّ تَحَلُّو

مَذَاقَتُهُ إِذَا صَحِبَ الْعَمَامَا

Bir ilim adamının durdular halkasında

Lidere dönüştüler nice cahil adamlar

Deniz suyu misali acılık var tadında

Bir bulut sohbetiyle tatlılaşır ve damlar.

Muhammed Cevâd el-Bağdâdî

أَلَمْ تَرَ أَنَّ السَّيْفَ يَنْقُصُ قَدْرَهُ

إِذَا قِيلَ إِنَّ السَّيْفَ أَمْضَى مِنَ الْعَصَا

Bilmez misin kılıcın değerine ilişkin

Bir kusurdur, denilse kılıç değnekten keskin

³⁶ Tam ismi Muhamed b. Ya'kûb b. Ali'dir. Ordu komutanı olan şair aslen Dımaşk'lı olup Hama'ya yerleştiği için el-Hamevî olarak bilinmektedir. Kendisi hakkında akîl, zarif ve asil ayrıca şiirlerin de gayet edebî olduğu aktarılmaktadır. ez-Zirikli, el-A'lâm, , 7/145.

el-Mutelemmis³⁷ (ö. 569 veya 580)

وَلَنْ يُقِيمَ عَلٰى ضَيْمٍ يُرَادُ بِهِ
إِلَّا الْأَدْلَانَ عَيْرَ الْأَهْلِ وَالْوَتْدُ

هَذَا عَلَى الْحَسَفِ مَرْبُوطٌ بِرُمَّتِهِ
وَذَا يُشْحُجُ فَمَا يَرِثِي لَهُ أَحَدٌ

Zillete razı olan yalnızca iki varlık
Kabilenin merkebi, çadıra konan kazık

Birincisi zillete yularıyla alışık
Dalın başı kesilir kimse acımaz yazık

³⁷ Câhiliyye devri şairlerinden olan el-Mutelemmis Tarafa b. el-'Abd'in dayısıdır. Ölüm fermanını elinde taşıyan kimse için darb-ı mesel olarak kullanılan "Sahîfetu'l-Mutelemmis" tabirinin kaynağıdır. Ali Şakir Ergin, Mutelemmis, DİA Türkiye Diyanet Yay., İstanbul 2006, 32/ 190-191.

el-Mutenebbî³⁸ (ö. 354/965)

بِذَا قَضَيْتِ الْأَيَّامَ مَا بَيْنَ أَهْلِهَا

مَصَائِبُ قَوْمٍ عِنْدَ قَوْمٍ فَوَائِدُ

Bu şekilde hükmetti dünya kendi ehline

Bir kavmin musibeti diğer kavmin lehine

el-Mutenebbî

كَأَنَّ الْعَيْسَ كَانَتْ فَوْقَ جَفْنِي

مُنَاحَاتٍ فَلَمَّا تُرِّنُ سَالًا

Sanki göz kapağıma mola vermişti kervan

Kafile yol alınca gözyaşım oldu revan³⁹

³⁸ 915-16 yılında Küfe'nin Benî Kinde mahallesinde doğmuştur. Birçoklarına göre en büyük Arap şairi sayılan Mütenebbî'nin şöhreti bugüne kadar varlığını sürdürmüştür. Daha hayatta iken çevresini kuşatan ateşli hayranları eserinin kıymetini düşürmeye çalışan muhaliflerine karşı onu savunmuştur. İsmail Durmuş, Mutenebbî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2006, 32/195-200.

³⁹ Şair, göç eden sevgilisinin ardından – kervan hareket etmeye başlayınca kadar – ağlamamasını develerin göz kapaklarına ihtirmiş olmasına bağlamaktadır. Develer hareket etmek için göz kapaklarının üzerinden kalkınca, şair göz kapaklarını açabilmiş ve sevgilisinin ardından gözyaşı dökmeye başlamıştır.

el-Mutenebbî

لَا تَحْقِرَنَّ صَغِيرًا فِي مُخَاصَمَةٍ
إِنَّ الْبَعُوضَةَ تُدْمِي مُقَلَّةَ الْأَسَدِ

Kavgada hiç kimseyi küçümsememek gerek
Aslanın gözlerini kanatır sivrisinek

el-Mutenebbî

فَلَيْتَ هَوَى الْأَحِبَّةِ كَانَ عَدْلًا
فَحَمَلُ كُلِّ قَلْبٍ مَا أَطَاقَا

Keşke yarân sevdası adilâne olsaydı
Her yürek taşıyacak aşk yükünü alsaydı

el-Mutenebbî

مَنْ يَهْنُ يَسْهُلُ الْهَوَانُ عَلَيْهِ
مَا لَجْرَحٍ بِمَيِّتٍ إِيْلَامٌ

Alçaklaşan kişiye alçaklık artık rahat
Şüphesiz ölümlere acı vermez cerahat.

el-Mutenebbî

وَلَيْسَ يَصِحُّ فِي الْأَفْهَامِ شَيْءٌ
إِذَا احْتَجَّ النَّهَارُ إِلَى دَلِيلٍ

Hiçbir şey zihinlerde doğrulanmaz, haliyle
Eğer ki gündüz dahi muhtaçsa bir delile

el-Mutenebbî

أَلَمْ أَلَمْ أَلَمْ أَلَمْ بِدَائِهِ
إِنْ أَنْ أَنْ أَنْ أَنْ أَنْ أَنْ

Tecrübe etmediğim bir acı sardı beni
Hasta şayet inlerse şifa bulur bedeni

el-Mutenebbî

وَمَنْ يُنْفِقِ السَّاعَاتِ فِي جَمْعِ مَالِهِ
مَحَافَةَ فَقْرٍ فَالَّذِي فَعَلَ الْفَقْرُ

Yoksulluk korkusuyla ömrünü mal peşinde
Harcayanın eylemi, yoksulluktur özünde

el-Mutenebbî

أَرْقُ عَلَى أَرْقٍ وَمِثْلِي يَأْرُقُ

جَوَى يَزِيدُ وَعَبْرَةٌ تَتَرَفَّرُ

Ben gibiler uyumaz katbekat uykusuzluk

Artıyor aşk ateşi gözyaşım oluk oluk.

el-Mutenebbî

لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ يُسْتَطَبُّ بِهِ

إِلَّا الْحَمَاقَةَ أَعَيْتُ مَنْ يُدَاوِيهَا

Her derdin iyileştiren dermanı var şüphesiz

Ahmaklık hariç, onu tedavi eden aciz

Nasr b. Ahmed el-Hubz Eruzzî⁴⁰ (ö. 327/939 h.)

صَبْلٌ مَنْ دَنَا وَتَنَاسَ مَنْ بَعُدَا

لَا تُكْرِهَنَّ عَلَى الْهَوَى أَحَدَا

قَدْ أَكْثَرْتُ حَوَاءً إِذْ وُلِدْتُ

فَإِذَا جَفَا وُلْدٌ فَخُذْ وُلْدَا

⁴⁰ Nasr b. Ahmed Hubz Eruzzî gazel temasında şöhret bulmuş bir şairdir. Şiirlerini dinlemek amacıyla Basra'da bulunan dükkanına insanların izdiham ettiği aktarılır. ez-Zirikli, el-A'lâm, 8/21.

Yaklaşanla yakınlaş, gideni gönlünden at
 Sevda için zorlama olsa da âb-ı hayât
 Zira Havva annemiz doğurdu birçok evlat
 Biri kaba davransa diğerine el uzat

Nasihuddin el-Ercânî

شَاوِرْ سِوَاكَ إِذَا نَابَتْكَ نَائِبَةٌ
 يَوْمًا وَإِنْ كُنْتَ مِنْ أَهْلِ الْمَشُورَاتِ

فَالْعَيْنُ تَنْظُرُ مِنْهَا مَا دَنَا وَنَأَى
 وَلَا تَرَى نَفْسَهَا إِلَّا بِمِرَاةٍ

Başka birine danış başına gelse bir dert
 Her ne kadar olsan da bizzat ehl-i meşveret

Zira uzak, yakını göz görür bir başına
 Kendisi için geçer aynanın karşısına

Rûdekî es-Semerkindî (ö. 329/941)

إِن جِهَانُ رَا نِگَرُ بَه چَشْمِ خَرْدُ
 نَى بَدَانُ چَشْمُ كَانْدَرُ أُو نِگَرِ
 هَمچُو دَرِيَّاسْتُ وَز نِكُوكَارِ
 گَشْتِيِي سَارُ، تَا بَدَانُ گُذَرِ

Ahmed b. el-Mu'emmil

تَصَوَّرِ الدُّنْيَا بِعَيْنِ الْحِجْبِ
 لَا بِأَلْتِي أَنْتَ بِهَا تَنْظُرُ
 الدَّهْرُ بَحْرٌ فَاتَّخِذْ زَوْرَقًا
 مِنْ عَمَلِ الْحَيْرِ بِهِ تَعْبُرُ

Bakma göz çukurunda var olan bilyelerle
 Akıl ve kalp gözüyle tasavvur et dünyayı
 Zaman denize benzer, erdemli amellerle
 Bir sandal ediniver onunla geç deryayı

Sadî Şîrâzî⁴¹ (ö. 691/1292)

نَه بَرِ أَشْتَرِ سَوَارِمَ نَه چُو أَشْتَرِ زِيرِ بَارِمَ
 نَه خُدَاوَنِدِ رَعِيَّتِ نَه غُلَامِ شَهْرِيَارِمَ
 غَمِ مَوْجُودِ وَپَرِيشَانِي مَعْدُومِ نَدَارِمَ
 نَفْسِي مِي زَنَمِ آسُودَه وَعُمَرِي مِي گُذَارِمَ

Ne devem var bineyim

Ne deve gibi bineğim

Ne hizmetçim var benim

Ne de ben bir bendeyim

Ne sermaye coşkusu

Ne de yokluk korkusu

Bir nefes alıyorum

Öteye dalıyorum

⁴¹ Fars edebiyatının en büyük şairlerinden biri olan Sa'dî Şîrâzî'da dünyaya gelmiştir. Sa'dî'nin manzum ve mensur eserleri Külliyyât adı altında toplanmış olup bunun ilk defa kimin tarafından gerçekleştirildiği bilinmemektedir. Gülistan ve Bostan adlı eserleri birçok dile çevrilmiştir. Mustafa Çiçekler, Sa'dî-i Şîrâzî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2008, 35/405-407.

Sadî Şirâzî

گلی خوشبوی در حمام روزی
رسید از دست محبوبی به دستم

بدو گفتم که مشکی یا عبیری
که از بوی دل آویز تو مستم

بگفتا من گلی ناچیز بودم
ولیکن مدتی با گل نشستم

کمال هم‌نشین در من اثر کرد
وگرنه من همان خاکم که هستم

Sadî'yi Şirâzî'ye hamamda bir arkadaş
İkram etmiş çamurdan kurumuş bir parça taş

Sadî der: o çamurda “bûyî dilâvizi hest”
Kokladım kokusundan başım döndü oldum mest

Ve ona şöyle dedim: gül müsün? Yoksa lale
Ne güzel kokuyorsun şaştım kalım bu hale

Hâl diliyle dedi ki: ben adi bir çamurdum
Gülün hoş kokusuyla biraz yanıp kavruldu

Çektim bu eziyeti ben de gül gibi koktum
Bu dostluk olmasaydı ben bildiğin çamurdum.

Sıbt İbn Te'âvuzî⁴² (ö. 584/1188)

إِذَا كَانَ رَبُّ الْبَيْتِ بِالْذَفِّ ضَارِبًا

فَشِيمَةُ أَهْلِ الْبَيْتِ كُلِّهِمُ الرَّفْصُ

Davul çalmak olursa babanın tek uğraşı
Soyunun varacağı son nokta halay başı

⁴² 10 Receb 519'da (12 Ağustos 1125) Bağdat'ta doğdu. Kâtip olarak yetişen, aynı zamanda şair olan Sıbt İbnü't-Teâvîzî edebiyat meclislerine katılmıştır. İmâdüddin el-İsfahânî gibi döneminin önde gelen edipleriyle dostluk kurmuştur. Daha çok övgü şiirleri yazan Sıbt İbnü't-Teâvîzî'nin kasideleri genellikle uzun olup bazıları 100 beyti aşar. Sedat Şensoy, Sıbt İbn Te'âvuzî, **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, 37/88-89.

eş-Şerîf er-Radî (ö. 406/1015)

إِذَا أَنْتَ فَتَشْتَتِ الْقُلُوبَ وَجَدْتَهَا
 قُلُوبُ الْأَعَادِي فِي جُسُومِ الْأَصَادِقِ

Göreceksin, kalpleri denetlediğin zaman
 Kalp düşmanların kalbi, dost bedeninde mihman

eş-Şerif el-Ukaylî

لَا يَكْذِبُ الْمَرْءُ إِلَّا مِنْ مَهَانَتِهِ
 أَوْ عَادَةِ السُّؤِّ أَوْ مِنْ قِلَّةِ الْأَدَبِ

Kişi yalan söylemez ancak şu üç sebepten
 Alçaklık, pis karakter veya yoksun edepten

**

Yalan konuşsa biri sebebi şudur ancak
 Karactersiz, edepsiz veya bildiğin alçak

**

Kişinin yalanının üç tanedir nedeni
 Ya alçak ya edepsiz ya da soysuz ve denî

Tarafe b. el-‘Abd⁴³ (ö. 564)

سَتُبْدِي لَكَ الْآيَاتُ مَا كُنْتَ جَاهِلًا

وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُرَوِّدِ

Bilmediğin şeyleri zaman sana diyecek

Azık vermediğin zat haberler getirecek

Ubeyrid b. el-Mu‘azzer er-Riyâhî

أُرَاقِبُ مِنْ لَيْلِ التَّمَامِ نُجُومَهُ

لَدُنْ غَابَ قَرْنُ الشَّمْسِ حَتَّى بَدَا الْفَجْرُ

Kışın gün dönümünde⁴⁴ yıldızlar saydım tek tek

Güneşin batışından fecrin doğuşuna dek

⁴³ Dilinin maktûlu olan genç şair Tarafa miladi 543 yılında Bahreyn’de, dede, baba, anne, dayı ve amcaların şair olduğu asil bir aile ortamında doğdu. Hîre Kralı ‘Amr b.Hind ve kardeşi Kâbûs’u hicvettiği için henüz 26 yaşındayken katledildi. Huseyn b. Ahmed ez-Zevzenî, Şerhu’l-mu‘allakâti’l-‘aşr, Dâru Mektebeti’l-Hayât, Beyrut 1983, s, 81.

⁴⁴ Kuzey Yarım Küre’de aralık ayında gerçekleşen kış gün dönümünün gündüz süresinin en kısa, gece süresinin en uzun gün olduğu düşünülür.

Varaka b. Nevfel⁴⁵ (ö. 610)

لَا شَيْءَ مِمَّا تَرَى تَبْقَى بِشَاشَتُهُ

بِبَقَى الْإِلَهِ وَيَقْنَى الْمَالُ وَالْوَلَدُ

Gördüğün hiçbir şeyin kalmayacak neşesi

Allah baki, mal, evlat yok olacak cümlesi

Zeynuddin İbnu'l-Verdi⁴⁶ (ö. 749/1349)

إِذَا مَا هَجَانِي نَاقِصٌ لَا أُجِيبُهُ

فِيَّائِي إِنْ جَاوَبْتُهُ فَلِي الدَّنْبُ

⁴⁵ Hz. Hatice'nin amcasının oğlu, Mekkeli Haniflerdendir. Mekke'deki en meşhur haniflerden olan Varaka bazı şiirlerinde kendisinin Zeyd b. Amr'ın inancına uyduğunu anlatmaktadır. Bünyamin Erul, Varaka b. Nevfel, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2012, 42/517-518.

⁴⁶ Tam adı Ebû Hafs Zeynuddin Ömer b. el-Muzaffer b. Ömer el-Bekrî el-Kureşî olan şair 691/1292 yılında Kuzey Suriye'de dünyaya gelmiştir. 749/1349 yılında Halep'te vefat eden İbnu'l-Verdi, tarih, fıkıh, dil ve edebiyat alanlarında temayüz etmiş ve döneminin meşhur alimlerinden sayılmıştır. Birçok eseri bulunan şairin özellikle oğluna hitaben yazdığı yetmiş beş beyitlik manzum lâmiyyesi meşhurdur. İsmail Durmuş-Ali Şakir Ergin, "İbnü'l-Verdi, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2000, 21/240; Ömer Yıldız, Lâmiyyeler ve Manzûm Çevirileri, İstanbul: Kitaparası Yayınları, 2019, s, 10-13.

أَنْزَهُ نَفْسِي عَنْ مُسَاوَاةِ سَفَلَةٍ
 وَمَنْ ذَا يَعْضُ الْكَلْبَ إِنْ عَضَّهَ الْكَلْبُ

Cevap vermem bir nâkıs tarafından yerilsem

Zira suçlu olurum şayet cevap verirsem

Benim nefsim denk değil alçaklaşan kişiye

Kim köpeği ısırır köpek ısırды diye.

Zuheyr b. Ebî Sulmâ⁴⁷ (ö. 609)

الْوُدُّ لَا يَحْفَى وَإِنْ أَحْقَيْتَهُ
 وَالْبُعْضُ تُبْدِيهِ لَكَ الْعَيْنَانِ

Ne kadar gizlesen de sevgi açığa çıkar

Nefret zaten baktın mı iki gözde aşikâr

⁴⁷ Câhiliye döneminin en meşhur üç şairinden (İmru'ulkays, en-Nâbîga) biri sayılmaktadır. Zuheyr'in bir ayda, bir kaside yazdığı ve o kasideyi bir yıl gözden geçirip düzenlediği rivayet edilir. ez-Zirikli, el-A'lâm, 3/52.

Zuheyr b. Ebî Sulmâ

لِسَانُ الْفَتَى نِصْفٌ وَنِصْفٌ فُؤَادُهُ

فَلَمْ يَبْقَ إِلَّا صُورَةُ اللَّحْمِ وَالْدَّمِ

Gencin yarısı yürek, diğer yarısı lisan

Arta kalan görüntü değersiz, et ile kan

Anonim

وَإِذَا سُئِلْتَ بِمَا جَهِلْتَ فَلَا تُكُنْ

مُتَحَاذِقًا مُتَسَرِّعًا بِجَوَابِ

الْعِلْمِ بَحْرٌ لَا نَفَادَ لِمَائِهِ

كَمْ قَالَ لَا أَدْرِي أُولُو الْأَنْبَابِ

لَا عِلْمَ عِنْدِي لَيْسَ عَيْنًا قَوْلُهَا

الْعَيْبُ أَنْ يُفْتَى بِعَيْرِ صَوَابِ

Sana sorulduğunda bilmediğin bir konu
Biliyormuşçasına hızlıca yapma yorum

İlim bir okyanustur suyunun yoktur sonu
Nice akıllı var ki dediler: bilmiyorum

Bilmemek ayıp değil terk ediver huyunu
Tek ayıp bilgisizce konuşmaktır diyorum

Anonim

إِذَا رُمْتَ الْمَطَالِبَ قَبْلَ وَقْتِ
فَلَسْتَ بِوَاجِدٍ إِلَّا الْأَمَانِي
فَقَبْلَ الْوَقْتِ كَانَ سُؤَالَ مُوسَى
وَكَانَ جَوَابُ ذَلِكَ لَنْ تَرَانِي

İstekte bulunursan vakit gelmeden önce
Elde edeceğin şey yalnız kuru temenni
Musa da talep etti fakat biraz erkence
Yaradan'ın Musa'ya cevabı “len terânî”⁴⁸

⁴⁸ Hz. Mûsâ'nın Cenâb-ı Hakk'ı görme talebine karşılık Allah cc tarafından “Sen beni asla göremezsın” anlamında verilen karşılık cümlesidir.

Anonim

فَمَنْ يَشْتَمُ بِعَيْبِ النَّاسِ يَوْمًا

فَدَا عَنْ حُومِقِهِ أَطْعَى أَمَارَهُ

وَمَنْ يَسْكُنُ بَيْتٍ مِنْ رُجَاجٍ

فَهَلْ يَزْمِي عَلَى النَّاسِ الْحِجَارَهُ

Kendi ahmaklığını açıkça ifşa eder

İnsanın kusuruyla alay eden arkadaş

Şöyle ki kristalden bir mesken inşa eder

Ardından insanlara durmadan savurur taş

Anonim

ثَمَانِيَّةٌ لَا بُدَّ مِنْهَا عَلَى الْفَتَى

وَلَا بُدَّ أَنْ تَجْرِيَ عَلَيْهِ الثَّمَانِيَّةُ

سُرُورٌ وَهُمْ وَاجْتِمَاعٌ وَفِرْقَةٌ

وَيُسْرٌ وَعُسْرٌ ثُمَّ سُقْمٌ وَعَافِيَةٌ

Sekiz durum gelmeden bir insanın başına
Azrail çıkmayacak o şahsın karşısına

Sevinç, keder, ayrılık takılmayın sıraya
Dördüncü de vuslat gelirler bir araya

Zorluk ve de kolaylık bunları görecektir
Afiyet ve hastalık ardından ölecektir

Anonim

فصاحة حسان وخط ابن مقلة

وحكمة لقمان وزهد ابن أدهم

إذا اجتمعت في المرء والمرء مفلس

ونادوا عليه لا يباع بدرهم

İbn Ethem'in zühdü, Hassân'ın fesâhati
Lokman'ın bilgeliği, İbn Mukle'nin hattı
Bir kişide bulunsa ve o zat müflis ise
Bir dirheme satılmaz pazarda arz edilse

Anonim

لَا فِي النَّهَارِ وَلَا فِي اللَّيْلِ لِي فَرَحٌ
 فَمَا أُبَالِي أَطَالَ اللَّيْلُ أَمْ قَصُرَا
 لِأَنَّي طَوَّلَ لَيْلِي هَائِمٌ دَنِفٌ
 وَبِالنَّهَارِ أُفَاسِي الِهَمَّ وَالْفِكْرَا

Gündüzümde gecemde yoktur neşenin adı
 Aldırmam ben geceye kısaldı ya uzadı
 Gece boyu marizim, avare dolaşırım
 Gündüz vakti efkâr ve dertlerle dalaşırım

Anonim

إِذَا لَمْ تَكُنْ لِي وَالزَّمَانُ شُرْمٌ بُرْمٌ
 فَلَا حَيْرَ فِيكَ وَالزَّمَانُ تَرَلِّي

Yamacımda değilsen zorluklara düşünce
 Sana ihtiyaç duymam nimetler üşüşünce

Anonim

قَالَ لِي: كَيْفَ أَنْتَ قُلْتُ: عَلِيلٌ

سَهْرٌ دَائِمٌ وَحُزْنٌ طَوِيلٌ

Dedi: durumun nasıl? Dedim ki: ben hastayım

Devamlı uykusuzluk ve derin bir yastayım

Anonim

مَنْ تَاهَ فِي اللَّيْلِ يَرْجُو الصُّبْحَ مُنْتَظِرًا

وَتَأْتِيهِ الصُّبْحُ مَنْ ذَا سَوْفَ يَهْدِيهِ؟

Gece kaybolan kişi umut bağlar sabaha

Mehdi gerek gündüzün kaybolan Abdullah'a

Anonim

وَمَنْ طَلَبَ الْعُلَا مِنْ غَيْرِ كَدِّ

سُيُذْرِكُهَا إِذَا شَابَ الْعُرَابُ

Yüceliği emeksiz talep eden, aklınca

Ulaşacak, karganın saçları ağarınca

Anonim

وَأَرْجُو عَدَا فَاِذَا مَا أَتَى

بَكَيْتُ عَلَى أُمْسِهِ الدَّاهِبِ

Yarını arzu eder insan kızınca güne
Yarın gelip çatinca ağlayıp durur düne

Anonim

قُلْ لِلْحَمِيرِ وَإِنْ طَالَتْ مَعَالِفُهَا

لَنْ تَسْبِقَ الْحَيْلَ فِي رُكُضِ الْمِيَادِينِ

Merkebe şunu deyin: uzunsa da yemliğin
Olmaz hiçbir yarışta atın önünde yerin

Anonim

كُفْتَمُ: أَرُ عِشْقِي تُو نَاجِيزِ شَدَمِ كُفْتُ: نَعَمُ

أَنَا بَحْرٌ وَسَعِيرٌ أَنْتَ مِلْحٌ وَحَطَبٌ

Aşkından yok olmuşum. Dedi: evet, kuşkusuz
Ben ateşim, ben deniz sen ise tahta ve tuz

Anonim

وَلَدَتِكَ أُمُّكَ يَا ابْنَ آدَمَ بَاكِئًا
 وَالنَّاسُ حَوْلَكَ يَضْحَكُونَ سُورًا
 فَأَعْمَلُ لِيَوْمٍ أَنْ تَكُونَ إِذَا بَكَوْا
 فِي يَوْمٍ مَوْتِكَ ضَاحِكًا مَسْرُورًا

يَا دَارِي كِهَ وَقْتِ زَادَنِ تُو
 هَمَهَ خَنْدَانِ بُدَنْدَ وَ تُو كِرِيَانِ
 أَنْ جُنَانِ زِي كِهَ وَقْتِ مُرْدَنِ تُو
 هَمَهَ كِرِيَانِ شَوْنْدَ وَ تُو خَنْدَانِ

Hatırlar mısın? Bilmem ağlıyordun doğarken
 Ve etrafındaki herkes sevinçli ve de rûken

Öyle bir hayat yaşa ölünce gülsün yüzün
 Ölümün, etrafına versin derin bir hüznün.

Anonim

لَا تَطْلُبَنَّ مَعِيشَةً بِتَدَلُّلٍ
فَلْيَأْتِيَنَّكَ رِزْقُكَ الْمَقْدُورُ
وَأَعْلَمْ بِأَنَّكَ آخِذٌ كُلِّ الَّذِي
لَكَ فِي الْكِتَابِ مُقَدَّرٌ مَسْطُورٌ

Zilletle talep etme geçimini boşuna
Takdir edilen rızkın bil ki senin cebinde
Alacaksın tümünü kuruşu kuruşuna
Sana ait ne varsa o Kitab-ı Mübin’de

Nesirden Çeviri

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ رَكَّبَ فِي الْمَلَائِكَةِ عَقْلًا بِلَا شَهْوَةَ ، وَرَكَّبَ فِي الْبَهَائِمِ شَهْوَةً
بِلَا عَقْلٍ ، وَرَكَّبَ فِي بَنِي آدَمَ كِلْتَيْهِمَا . فَمَنْ غَلَبَ عَقْلُهُ شَهْوَتَهُ فَهُوَ حَيْرٌ مِنْ
الْمَلَائِكَةِ ، وَمَنْ غَلَبَتْ شَهْوَتُهُ عَقْلَهُ فَهُوَ شَرٌّ مِنَ الْبَهَائِمِ .

Meleklerde akıl var zerre kadar şehvet yok
Bilakis hayvanlarda akıl yoktur şehvet çok
Akıl ve de şehvetle müheyya oldu Âdem
Oğul da baba gibi dünyaya bastı kadem

Kıyasen eğer şehvet galip gelirse akla
Şehvani amelleri olursa daha fazla
Hayvanlaşır o kişi belki de daha denî
Her ne kadar bizlere benzese de bedeni

Şehvet yenik olup da galip gelirse akıl
Amelinin mesnedi olursa us ya nakil
Melekleşir o kişi belki de daha âli
Her ne kadar bizlere benzese de şemâli

سلطان الأباريق

يحكى أن رجلاً كانت وظيفته ومسؤوليته هي الاشراف على الأباريق لحمام عمومي، والتأكد من أنها مليئة بالماء بحيث يأتي الشخص ويأخذ أحد الأباريق ويقضي حاجته ثم يرجع الابريق الى صاحبنا، الذي يقوم باعادة ملئها للشخص التالي وهكذا.

في إحدى المرات جاء شخص وكان مستعجلاً فخطف أحد هذه الأباريق بصورة سريعة وانطلق نحو دورة المياه، فصرخ به مسؤول الأباريق بقوة وأمره بالعودة اليه فرجع الرجل على مضض، وأمره مسؤول الأباريق بأن يترك الابريق الذي في يده ويأخذ آخر بجانبه، فأخذه الشخص ثم مضى لقضاء حاجته، وحين عاد لكي يسلم الابريق سأل مسؤول الأباريق: لماذا أمرتني بالعودة وأخذ ابريق آخر مع أنه لا فرق بين الأباريق، فقال مسؤول الأباريق بتعجب: اذن ما عملي هنا!؟

Bir helanın var imiş ibrikler sorumlusu
Boşalan ibriklere tekrar doldurmuş su

İşini seviyormuş düzenli hep ibrikler
Gelenler sunuyormuş ibrikçiye tebrikler

Çok acil bir durumda biri gelmiş helaya
Bir ibrik alıp gitmiş bu el atmış olaya

O ibriği yavaşça aldığın yere bırak
Sağdakini al demiş, hem de biraz kızarak

Adam dönüşte sormuş: İbrikler aynı idi
Merak ettim deminki hiddete sebep neydi

İbrikçi birden kalkmış, gerilmiş iyicene:
“Dediğin olacaksa benim burada işim ne”

Maalesef her alanda mümkün bunları görmek

Tek işleri, işleri daim yokuşa sürmek

KAYNAKÇA

ALGAR, Hamid, Hâlid el-Bağdâdî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1997.

AYYILDIZ, Erol, Ebü'l-Atâhiyye, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994.

ÇİÇEKLER, Mustafa, Sa'dî-i Şîrâzî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2008.

DEMİRAYAK, Kenan, Cibrân Halil Cibrân, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2020, EK-1.

DURMUŞ, İsmail, Mutenebbî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2006.

_____, İsmail, Mecnûn, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2003.

_____, İsmail-Ali Şakir Ergin, "İbnü'l-Verdî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2000.

ELMALI Hüseyin, Büstî, Ebü'l-Feth, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2020, EK-1.

_____, Hüseyin, Ebû Temmâm, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994.

_____, Hüseyin, Dîkülcin, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994.

ER, Rahmi, İbn Hafâce, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1999.

ERGİN, Ali Şakir, Mütelemmis, DİA Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2006.

ERUL, Bünyamin, Varaka b. Nevfel, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2012.

FAZLIOĞLU, Şükran, Ebû Mâdî, İliyyâ, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2020, EK-1.

HALİFÂT, Sahbân, Ebu'l-Alâ el-Ma'arrî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994.

HALİFE, Abdülkerîm, Ebü'l-Bekâ er-Rundî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994, 10/298-299.

İPEK, Muhammed Selim, Arap Şiirinde Hikmet Esintileri, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt 8, sayı. 41, 2015, s, 174.

KANDEMİR, M. Yaşar, Fâtıma, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1995.

KÜÇÜK, Raşit, Abdullah b. Mübârek, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1988.

ÖNGÖREN, Reşat, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2004.

ÖZAFŞAR, Mehmet Emin, Vekî' b. Cerrâh, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2013.

SAVRAN, Ahmed, Düreyd b. Sımme, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994.

_____, Ahmet, Ka'b b. Zuheyr, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2001.

SEVGİ, H. Ahmet, Hilâl-i Çağatâyî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1997.

ŞAHİNOĞLU, M. Nazif, Ferîduddin Attâr, DİA, Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1991.

ŞENSOY, Sedat, Sıbt İbn Te'âvuzî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2009.

ŞEŞEN, Ramazan, Ahmed Şevkî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1989.

TÜCCAR, Zülfikar, Buhtürî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1992.

TÜLÜCÜ, Süleyman, İbnü'l-Ahnef, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1999.

UÇAR, Hasan, İmam Şafî'nin Şâirliği ve Şiirlerinin Belâgat Açısından Tahlîli, EKEV AKADEMİ DERGİSİ Yıl: 19 Sayı: 63 (Yaz 2015), s. 139-166.

YAZICI, Tahsin, Hâfız-i Şirazî, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1997.

el-UBÛDÎ, Câsım el-Ubûdî, Cengiz Tomar, İbnü'l-Hatîb, Lisânüddin, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2000.

YILDIZ, Ömer, Lâmiyyeler ve Manzûm Çevirileri, İstanbul: Kitaparası Yayınları, 2019.

YILMAZ, Mehmet, Hz. Fâtıma'nın Allah Resûlü'ne Mersiye Şiirleri, dergİabant (AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi), Güz 2020, Cilt:8, Sayı:2, 8:711-731.

ez-ZİRİKLÎ, Hayruddîn b. Mahmûd ez-Ziriklî, el-A'lâm, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 2002.